

CLIMATS

(ANDRÉ MAUROIS)

NHỮNG TRẠNG HUỐNG

TÂM TƯ

(Trần Thị Bông Giấy chuyển Việt ngữ)

□

Toujours nous voulons chercher l'éternel ailleurs qu'ici;
toujours nous tournons le regard de l'esprit vers autre chose que la
présente situation et la présente apparence;
ou bien nous attendons de mourir comme si tout instant n'était pas
mourir et revivre.

A chaque instant une vie neuve nous est offerte.
Aujourd'hui, maintenant, tout de suite, c'est notre seule prise.

(Alain.)

*Luôn luôn ta muốn tìm sự vĩnh viễn ở ngoài cõi đời này;
luôn luôn ta hướng tâm tư đến những gì khác với thân phận và hoàn
cảnh hiện tại;
hoặc, ta đợi chết mà không nghĩ rằng mỗi khoảnh khắc ta có thể chết
đi và sống lại.*

*Mỗi khoảnh khắc, một cuộc đời mới được phô bày ra cho ta.
Hôm nay, lúc này, ngay đây, đó là cơ hội duy nhất cho ta nắm lấy.*

(Alain.)

PREMIÈRE PARTIE
(ODILE)

PHẦN MỘT
(ODILE)
□

PREMIÈRE PARTIE

Philippe Marcenat à Isabelle de Cheverny

I.

Mon brusque départ a dû vous surprendre. Je m'en excuse et ne le regrette pas. Je ne sais si vous entendez, vous aussi, cet ouragan de musique intérieure qui s'élève en moi depuis quelques jours comme les hautes flambées de Tristan. Ah! que je voudrais m'abandonner à la tourmente qui, avant-hier encore, dans la forêt, me jetai vers votre robe blanche. Mais j'ai peur de l'amour, Isabelle, et de moi. J'ignore ce que Renée, ce qua d'autre, ont pu vous apprendre de ma vie. Nous en avons quelquefois parlé; je ne vous ai pas dit la vérité. C'est le charme des êtres nouveaux que cet espoir de transformer pour eux, en le niant, un passé que l'on eu^t voulu plus heureux. Notre amitié n'en est plus au temps des confidences trop flatteuses. Les hommes livrent leur âme, comme les femmes leur corps, par zones successives et bien défendues. L'une après l'autre, j'ai jeté dans la bataille mes troupes les plus secrètes. Mes souvenirs véritables, forcés dans leur réduit, vont se rendre et parai^tre au jour.

Me voici loin de vous et dans la chambre même où j'ai passé mon enfance. Au mur est accrochée l'étagère chargée de livres qua ma mère, depuis plus de vingt ans, garde "pour l'ai^né de mes petits-fils", dit-elle. Aurai-je des fils?

Ce large dos rouge, taché d'encre, est mon vieux dictionnaire grec, ces reliures dorées, mes prix. Je voudrais tout vous dire, Isabelle, depuis le petit garçon tendre jusqu'à l'adolescent cynique, jusqu'à l'homme blessé, malheureux. Je voudrais tout vous dire, avec naïveté, avec exactitude, avec humilité. Peut-être, si j'achève d'écrire ce récit, n'aurai-je pas le courage de vous le montrer. Tant pis. Il n'est pas inutile, fu^t-ce pour moi seul, de faire le bilan de ce qu'a été ma vie.

Vous souvenez-vous qu'un soir, en revenant de Saint-Germain, je vous ai décrit Gandumas? C'est un pays beau et triste. Un torrent traverse nos usines, construites au fond d'une gorge assez sauvage.

Notre maison, petit château du XVI siècle comme on en trouve beaucoup en Limousin, domine une lande de bruyères. Très jeune j'ai éprouvé un sentiment d'orgueil en comprenant que j'étais un Marcenat et que notre famille régnait sur ce canton. De la minuscule fabrique de

papier qui pour mon grand-père maternel n'avait été qu'un laboratoire, mon père avait fait une vaste usine. Il avait racheté les métairies et transformé Gandumas, avant lui presque en friche, en un domaine modèle. Pendant toute mon enfance, je vis construire des bâtiments et s'allonger le long du torrent le grand hangar de la pâte à papier.

La famille de ma mère était limousine. Mon arrière-grand-père, notaire, avait acheté le château de Gandumas quand on l'avait vendu comme bien national.

Mon père, ingénieur lorrain, n'était dans le pays que depuis son mariage. Il y avait fait venir un de ses frères, mon oncle Pierre, qui habitait Chardeuil, le village voisin.

Le dimanche, quand il ne pleuvait pas, nos deux familles se donnaient rendez-vous aux étangs de Saint-Yrieix. Nous y allions en voiture. J'étais assis, en face de mes parents, sur un strapontin étroit et dur. Le trot monotone du cheval m'endormait; je regardais pour me distraire son ombre qui, sur les murs des villages ou sur les talus des routes, se pliait, avançait, nous dépassait, puis, au tournant, se reformait derrière nous. De temps à autre une odeur de crottin qui reste dans mon esprit, comme le son des cloches, liée à l'idée du dimanche, nous enveloppait comme un nuage, et de grosses mouches venaient se poser sur moi. Je haïssais les cotes plus que tout; alors le cheval se mettait au pas et la voiture montait avec une insupportable lenteur tandis que le vieux cocher Thomasson faisait claquer sa langue et son fouet.

A l'auberge nous trouvions mon oncle Pierre, sa femme et ma cousine Renée, qui était leur fille unique. Ma mère nous donnait des tartines de beurre et mon père nous disait: "Allez jouer." Nous nous promenions, Renée et moi, sous les arbres ou au bord des étangs et ramassions, chacun de notre côté, des pommes de pin et des châtaignes. Au retour Renée montait avec nous et le cocher abattait, pour qu'elle eût une place, les rebords du strapontin. Pendant le trajet mes parents ne parlaient pas.

Toute conversation était rendue difficile par l'extrême pudeur de mon père qui semblait souffrir dès qu'un sentiment était exprimé en public. Quand nous étions à table, si ma mère disait un mot sur notre éducation, sur l'usine, sur nos oncles, ou sur notre tante Cora qui habitait Paris, mon père lui montrait d'un geste inquiet le domestique qui changeait les assiettes. Elle se taisait.

Très jeune, je remarquai que mon père et mon oncle, s'ils avaient quelque reproche à se faire l'un à l'autre, chargeaient toujours leurs femmes de le transmettre avec de curieuses précautions.

Très jeune aussi, je sus que mon père avait horreur de la sincérité. Chez nous il était admis que tous les sentiments conventionnels sont vrais, que les parents aiment toujours leurs enfants, les enfants leurs parents, les maris leurs femmes. Les Marcenat voulaient voir le monde comme un paradis terrestre et décent et c'était en eux, me semble-t-il, plutôt candeur qu'hypocrisie.

□

PHẦN MỘT

Philippe Marcenat gửi Isabelle de Cheverny

I

Tôi ra đi bất ngờ hẳn đã làm Isabelle ngạc nhiên lắm. Tôi xin nhận lỗi, nhưng không hối tiếc. Tôi không biết Isabelle có nghe thấy khúc nhạc dồn dập trong tâm hồn tôi từ mấy ngày qua, giống như ngọn lửa nồng nàn trong tim chàng Tristan, gã tình lang muôn thuở. A! Tôi những muốn buông thả, phó mặc cho cơn phong ba mới bữa hôm kia, trong cánh rừng, đã đẩy tôi chạy đuổi theo tà áo trắng của Isabelle. Nhưng Isabelle ạ, tôi sợ tình yêu và sợ cả tôi nữa. Tôi không rõ Renée và những người khác có đã nói cho Isabelle biết gì về cuộc đời của tôi. Điều ấy, có lần chúng ta cũng đã đề cập tới; nhưng tôi chưa hề nói sự thật với Isabelle bao giờ. Khi gặp bạn mới, ta thường có cái thú hy vọng là sẽ vì người bạn đó mà tự mình thay đổi bằng cách phủ nhận dĩ vãng để mong muốn có hạnh phúc hơn. Tình bạn của chúng ta không còn ở thời kỳ của những tâm sự quá tốt đẹp. Người đàn ông hiến dâng tâm hồn cũng giống như người đàn bà hiến dâng thân thể, lần lần từng khu vực, sau khi đã chống đỡ mãi. Từng hồi nói tiếp, tôi đã ném vào cuộc giao tranh những đội quân bí mật nhất của mình. Những kỷ niệm đích xác trong tôi bị công hãm đến tận chỗ ẩn núp của chúng, lúc này sắp phải quy hàng mà lộ đầu ra ánh sáng.

Bây giờ tôi đang ở xa Isabelle, nơi căn phòng riêng của tôi thời tuổi nhỏ. Trên tường có treo cái giá xếp những cuốn sách mà mẹ tôi,

từ hai chục năm nay, vẫn giữ "để dành cho những thằng cháu nội", như lời bà thường nói. Liệu tôi sẽ có con?

Cái gáy rộng màu đỏ lấm lem những mực là cuốn tự điển Hy Lạp cũ kỹ của tôi, còn những cuốn có mạ vàng là những sách tôi được ban thưởng. Isabelle ạ, tôi muốn kể hết với Isabelle, từ một cậu bé ngoan hiền tới chàng tuổi trẻ trăng tráo, rồi đến người đàn ông bị thương, đau khổ. Tôi muốn nói hết với Isabelle, một cách hồn nhiên, chính xác và khiêm tốn. Không chừng sau khi viết xong thiên ký sự này tôi sẽ đủ can đảm đưa cho Isabelle đọc. Dù sao chăng nữa, tôi sẽ không làm một việc vô ích, cho dẫu chỉ là để kiểm điểm, cho riêng một mình tôi, những biến cố đã qua trong đời.

Isabelle còn nhớ một buổi tối từ Saint-Germain trở về, tôi có tả cho Isabelle nghe vùng Gandumas. Đó là một xứ đẹp nhưng buồn. Một dòng suối chảy qua xưởng thợ của gia đình tôi được cất lên ở tận sâu trong một thung lũng khá hoang vu.

Ngôi nhà của chúng tôi là một tòa lâu đài nhỏ cất lên từ thế kỷ mười sáu, loại lâu đài hiện vẫn còn rất nhiều ở vùng Limousin, ngự trên một bãi đất hoang toàn những hoa thạch thảo. Khi còn rất bé, tôi đã cảm thấy kiêu hãnh được là người trong giòng họ Marcenat, chiếm hữu cả một tổng. Từ một xưởng chế tạo giấy mà hồi sinh thời của ông ngoại tôi thì mới chỉ là một phòng thí nghiệm, cha tôi đã tạo nó thành một xí nghiệp lớn. Ông mua lại các sở đất chung quanh và biến đổi hẳn Gandumas, xưa kia còn hoang dã, thành một cơ sở kiểu mẫu. Suốt thời tuổi nhỏ, tôi được chứng kiến việc xây cất những căn nhà mới và, chạy dài theo dòng suối, xưởng chế tạo bột giấy.

Gia đình mẹ tôi gốc ở Limousin. Ông cố tôi, hồi đó làm chương khế, đã mua lại của chính quyền tòa lâu đài Gandumas đang khi nó được đem ra phát mãi.

Cha tôi, một kỹ sư gốc ở Lorraine, lập nghiệp tại vùng này từ sau khi cưới vợ. Ông có một chú Pierre, em trai ông, ở làng Chardeuil kế cận, cùng tới đây.

Ngày chủ nhật, những khi trời không mưa, hai gia đình hẹn nhau nghỉ mát ở khu đầm Saint-Yrieix. Chúng tôi tới đó bằng xe ngựa. Tôi ngồi đối diện cha mẹ, trên một chiếc ghế phụ vừa hẹp vừa cứng. Vó ngựa đều đều làm cho tôi buồn ngủ; nên để tỉnh ngủ, tôi nhìn theo bóng con ngựa in lên những mảnh tường khi đi qua các làng xóm, hay trên những mô đất ở bên đường; cái bóng gập lại, tiến lên, rồi đến khúc quanh lại hiện ra ở phía sau xe. Thỉnh thoảng mùi phân ngựa, hiện còn phảng phất trong trí nhớ tôi, cũng như tiếng chuông nhà thờ liên hệ tới ngày chủ nhật, bao phủ lấy chúng tôi như một áng mây, có

những con ruồi rất lớn tới đậu trên người tôi. Tôi ghét nhất những khi leo dốc; lúc đó ngựa bước từng bước một, chiếc xe tiến lên rất chậm đến không chịu nổi, trong khi ông già đánh xe Thomasson phát ra những tiếng lách tách vừa bằng lưỡi vừa bằng sợi roi da.

Tới quán, chúng tôi gặp chú thím Pierre và cô em họ Renée, con gái độc nhất của hai người. Mẹ tôi cho chúng tôi ăn bánh mì phết bơ, rồi cha tôi bảo: "Chạy chơi đi", Renée với tôi cùng đi dạo dưới bóng cây hay bên bờ đầm, mạnh ai người ấy lượm những trái thông hay hạt giẻ. Khi trở về, Renée đi cùng xe với tôi, ông già Thomasson hạ thêm một chiếc ghế phụ nữa cho Renée ngồi. Dọc đường, cha mẹ tôi không ai thốt lời nào.

Những lời đàm đạo hết sức khó khăn là nảy sinh bởi tính vô cùng sĩ diện của cha tôi, con người dường như rất khổ sở mỗi khi phải bộc lộ tình cảm ở chỗ đông người. Lúc ngồi vào bàn ăn, nếu mẹ tôi nói ra câu nào đó về việc giáo dục trong gia đình, về xưởng thợ, về các chú hay dì Cora hiện đang ở Paris, thì cha tôi e ngại chỉ tay về phía chú bồi đang hầu bàn. Mẹ tôi liền im bật.

Hồi còn nhỏ tôi đã nhận biết mỗi khi cha và chú tôi có điều gì phiền trách nhau thì cũng đều nhờ các bà vợ làm trung gian, mà lại là dẫn đo hết sức.

Cũng ngay từ nhỏ, tôi đã biết cha tôi rất ghét sự nói toạc ra mọi sự thật. Trong gia đình tôi ai nảy nhìn nhận rằng những tình cảm chiếu lệ đều là thật, rằng cha mẹ bao giờ cũng thương yêu con cái, cũng như các con bao giờ cũng thương yêu cha mẹ, rằng người chồng bao giờ cũng thương yêu người vợ. Gia đình Marcenat muốn coi trái đất này như một thiên đường trên mặt đất, một thế giới có lễ nghĩa. Tôi cảm thấy cha mẹ tôi quan niệm như vậy vì tính ngay thật hơn là đạo đức giả.

□